

Форум о народном школству

3.
СТРАНА

7.
СТРАНА

Дан отворених врата у Десци

10.
СТРАНА

СНН

Интервју: Александер Урком

12.
СТРАНА

Обновљена етнографска грађа у мохачком музеју

ПОЛИТИКА

Ускоро заједничка берза струје Србије, Мађарске и Словеније

Заједничка берза електричне енергије Србије, Мађарске и Словеније могла би да почне са радом већ у другој половини ове године, што ће повећати безбедност снабдевања овим енергентом земаља потписница – изјавио је мађарски министар спољне трговине и дипломатије Петер Сијарто након што је у Будимпешти, заједно са државним секретаром у Министарству рударства и енергетике Србије Вељком Ковачевићем и словеначким министром животне средине, климе и енергетике Бојаном Кумером парафировао веома значајни документ.

„Трговина струјом између ове три државе ће бити брза и без препрека, што ће повољно утицати и на цене. Наш циљ је да енергетски системи у региону буду максимално интегрисани, а овај споразум је још један корак ка приближавању Западног Балкана Европској унији”, додао је Сијарто на заједничкој конференцији за новинаре.

Потписници су се сагласили да је енергетска криза у свету, изазвана ратовима у Украјини и на Блиском истоку, подигла значај повезивања земаља региона у јединствен енергетски систем, а Ковачевић је рекао и да је Србија

веома заинтересована за преношење знања и искустава мађарских и словеначких стручњака у области нуклеарне енергије.

Нуклеарне електране „Пакш” и „Кршко”, наиме, деценијама успешно послују, а Србија је вољна да, променом начелних ставова и закона, отвори врата мањим, модуларним нуклеаркама, о чему је председник Србије Александар Вучић разговарао у Паризу са

француским колегом Емануелом Макроном.

Будимпештански споразум је представљао „велики дан за Србију”, јер омогућава убрзан напредак њеног електроенергетског система – изјавила је министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић.

„Заједничка платформа трговања на све три берзе додатно ће подстаћи развој регионалног тржишта струје и

обезбедити повољан амбијент за нове инвестиције, укључујући и даљу изградњу обновљивих извора енергије”, истакла је министарка.

Споразум о повезивању су најпре, децембра 2022. године, у Љубљани потписали оператери преноса електричне енергије Србије и Словеније, ЕМС (Електромережа Србије) и ЕЛЕС (Електро-Словенија), а сада им се придружила и мађарска компанија МАВИР (Мађарско друштво за пренос индустријске струје – MAVIR Zrt. Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító Zártkörűen Működő Részvénytársaság). Заједничка фирма је названа АДЕКС (ADEX), а њено седиште ће бити у мађарској престоници.

Сада је ЕМС постао власник 25 одсто акција електричне енергије на берзама у Будимпешти и Љубљани, а наведеним споразумом све три државе су се укључиле у Пројекат „Плаво небо” (Блу скај-BlueSky), везан за истраживања и развој напредних, футуристичких технологија у проналажењу и коришћењу нових енергетских извора.

Срђан Басић

Избори за Европски парламент 9. јуна, Фидес најактивнији

Андор Дели

Наредних седам месеци даће одговоре на нека веома важна политичка питања, од којих може да зависи судбина и даљи пут Европе, па и читавог света. Избори за Европски парламент (ЕП) су заказани за другу недељу јуна, а амерички председнички за почетак новембра, уз неизвесност већу него икада у овом веку.

Гласање у 27 држава чланица ЕУ за 705 места у стразбуршком здању одржаће се од 6. до 9. јуна, а Мађари су изабрали овај последњи датум, који пада у недељу, како би се, први пут, одржали истовремено са локалним. Одлука је донета пре две године како би се смањили трошкови, мада ће борбе за наклоност бирача, због тематике, несумњиво бити различите.

Мађарске изборе је 12. марта расписао недавно изабрани председник Тамаш Шуљок, а званична кампања може да почне најраније 50 дана пре избора, дакле 20. априла.

То, међутим, није спречило владајуће странке, Фидес и придружене демокришћане да знатно раније укажу

на „историјски значај” надметања за седишта у Стразбуру. Први се, по природи ствари, огласио премијер Виктор Орбан, који је још 15. марта, поводом националног празника посвећеног револуцији из 1848-49. године, рекао да је суверенитет Мађарске угрожен.

„За нас је слобода када сами градим своју кућу, а не да нам господар виси над главом. Преварили су нас и зато немамо другог избора него да освојимо Брисел и реформишемо Унију, а у том настојању нисмо сами”, указао је лидер земље пред хиљадама људи окупљених испред Националног музеја у Будимпешти.

Нешто касније Орбан се писмом обратио сународницима који живе ван ЕУ с молбом да испуне своју грађанску дужност и допринесу победи Фидеса, којег сматра јединим истинским заштитником суверенитета државе и националних интереса. Да би то учинили морају се претходно, до 31. маја, регистровати, а број гласачких места у иностранству је већи него икада: налазиће се у 147 представништава у 99 земаља широм света, први пут, рецимо, у Руанди и Конгу.

Фидес велики број гласова очекује, пре свега, од припадника мађарске заједнице у окружењу: у Србији, Румунији и Украјини. Међу првих 10 кандидата за фотељу у ЕП поново ће се наћи по један представник Савеза војвођанских Мађара (СВМ) и Поткарпатских

Мађара, с тим да ће Андора Делија и Андреу Бочкор заменити Анамарија Вичек (8. место) и Викторија Ференц (7), што је потврдио и председник СВМ Балинт Пастор.

„Веома је важно да заштита права националних мањина остане тема на седницама ЕП, а за то су потребне особе које могу аутентично да говоре о сопственој заједници”, изјавио је Пастор на Радио-Суботици и позвао војвођанске Мађаре да изађу на изборе 9. јуна и гласају за Фидес.

А водећа странка у Мађарској намерава да се знатно освежи. Од актуелних 12 посланика Фидеса у Стразбуру остаће само петоро, са шефом посланичке групе Тамашом Дајчом на челу, који као Орбанов саборац из најранијих дана и даље ужива поверење своје странке. Нови списак кандидата за ЕП дефинитивно ће утврдити Скупштина Фидеса.

Прогнозе, међутим, наговештавају да ће Фидес у најбољем случају моћи да понови резултат од пре пет година: 12 места плус једно резервисано за Хришћанско-демократску народну партију.

Према најновијој анкети агенције за испитивање јаног мњења „Јуроп електс” (Еуропе Elects) Фидес би, ако би сада били избори, добио 11 мандата, али се у наредна два месеца доста тога може променити.

Где ће се водећа мађарска странка наћи после избора за сада је отворено, мада је недавно Орбан рекао да размисли о прикључењу фракцији Европских конзервативаца и реформиста (ЕЦР), у којој су Италијанска браћа Ђорђе Малони, пољска Партија права и

правде Јарослава Качињског, Шведске демократе и још неке десничарске, националистичке странке.

Док се Фидес ужурбано спрема за 9. јун, опозиционе странке у Мађарској још нису кренуле у акцију.

Изузетак чини Петер Мађар, нови идол десетина хиљада симпатизера, који је опозиција и једнима и другима. Бивши муж некадашње министарке правде Јудит Варге, која је „пала” заједно с председницом државе Каталин Новак због „педофилског скандала”, нагло је стекао популарност износећи „прљав веш” појединаца у Фидесу, чији је некада и сам био истакнути члан.

На митингу 15. марта најавио је да ће формирати Заједницу „На ноге Мађари”, слоган чувене песме Шандора Петефија, али то није учинио пре расписивања избора па је претила опасност да на њима не учествује. Пронашао је правно решење и (уз сагласност оснивача) преузео готово замрлу Странку поштовања и слободе (ТИСА), основану у Егери 2021. године, па га је Национална изборна комисија уврстила у регистар учесника локалних и избора за ЕП 9. јуна.

С. Б.

Тамаш Дајч

Форум о народносном школству у Мађарском парламенту

Миклош Шолтес

У згради Мађарског парламента, 12. априла, по пети пут је одржан „Сусрет представника локалних и земаљских народносних самоуправа“ као власника народносних образовних установа и руководиоца народносних школа и забавишта.

Сврха ових састанака је да се изрази признање и подршка оним локалним народносним самоуправама па и земаљским, које одржавају мањинске, народносне образовне установе. Очување и јачање културне и образовне аутономије националних и етничких мањина у Мађарској је приоритетни циљ Владе Мађарске, између осталог и зато, јер у тим настојањима, народносне школе и децји вртићи представљају камен-темељац.

И то је, након поздравних речи Ержебет Рачко Холер, председнице Савеза земаљских народносних самоуправа, у свом уводном поздравном говору нагласио Миклош Шолтес, државни секретар, одговоран за народносна и верска питања при Влади Мађарске. Он је истакао да су 2010. године земаљске народносне самоуправе у своје власништво преузеле 12 институција, а сада их одржавају 106. Такође, подсетио је да око 20.000 деце похађа народносне децје вртиће, основне школе и гимназије.

Миклош Шолтес је уједно скренуо пажњу на важност наставка рада оних активиста земаљских и локалних народносних самоуправа, који су пуно тога учинили на пољу развоја и унапређења мањинског, народносног школства у Мађарској.

У наставку форума могла су се чути разна корисна излагања, везана за мањинско, народносно школство.

Др Габријела Хајнал, председница Центра Клебелсберг говорила је о народносном образовању с посебним освртом на типове народносних школа у Мађарској.

Др Золтан Маружа, државни секретар, одговоран за јавно образовање при Министарству унутрашњих послова, у свом предавању присутнима је предочио ажуелности и изазове мањинског, народносног образовања. Он се посебно осврнуо на број народносних образовних установа – 106 – које су у одржавању земаљских и локалних народносних самоуправа, уједно, дао је опширан приказ територијалне расподеле институција које су у власништву народности.

Јожеф Вејгерт, руководиоца Педагошко-методолошког института при Самоуправи Немаца у Мађарској детаљно је говорио о систему стипендирања оних студената, који студирају на народносним струкама на високим школама или универзитетима, а

циљ им је да се након дипломирања запосле у школству дате народности. По пропису, требају се запослити у својим народносним образовним установама и тамо провести минимално онолико година, колико су примали стипендију. Циљ стипендије је – осим да се обезбеди педагошки подмладак – да се ти студенти подстичу, односно укључе и у рад мањинских самоуправа, односно, народносних културних установа.

На крају саветовања Имре Ритер, заступник немачке народности у Мађарском парламенту, председник Одбора за народности при Мађарској скупштини, дао је информације о актуелностима, које се тичу народности у Мађарској, с посебним освртом на немачку мањину.

Он је указао и на важност регистрација припадника народности и пажњу посветио предстојећим мањинским, народносним изборима који ће се одржати 9. јуна у Мађарској, паралелно са изборима за Европски парламент.

За учеснике форума, којем су присуствовали и Љубомир Алексов, заступник српске заједнице у Мађарском парламенту, потпредседник Одбора за народности при Мађарској скупштини, Вера Пејић-Сутор, председница Самоуправе Срба у Мађарској, те Аница Пандуровић, в.д. директора будимпештанског Српског образовног центра „Никола Тесла“, био је приређен и пригодни културни програм у којем је са великим успехом наступао и хор Српске гимназије, назване по српском физичару, проналазачу и једном од највећих умова у историји светске науке, предвођен професорицом Оливером Младеновић Мунишић.

На крају приредбе Аница Пандуровић, в.д. директора будимпештанског Српског образовног центра „Никола Тесла“ за наш лист изјавила је следеће: „Форум је био користан, јер смо добили драгоцене информације, везане за тренутачно стање мањинског, народносног школства у Мађарској. Са друге стране, пружила нам се прилика да са осталим представницима народности разменимо искуства. Говорило се и о предстојећим

ШКОЛСТВО

Хор Српске гимназије „Никола Тесла“

народносним изборима, заказаним за почетак јуна: оно што се посебно нагласило, а односи се и на нас, да се у народносним јавним образовним установама не сме вршити политичка делатност. Ово саветовање нас је уједно подстакло да размислимо о

Др Габријела Хајнал

нашим краткорочним и далекорочним плановима, циљевима. Оно што ћу ја иницирати биће формирање својеврсног Савета, удружења руководиоца народносних средњих школа у Мађарској. Сматрам да имамо доста тема о којима треба да поведемо разговор и заједнички да пронађемо решења за бројне проблеме, који се тичу нас народности, мањинског школства у Мађарској.”

П. М.

Др Золтан Маружа

АКТИВНОСТИ

Седнице њојединих српских самоуправа

Активности српских самоуправа

Српске самоуправе у Мађарској и даље испољавају своју видну активност, а о томе сведоче и бирана тела Срба у Шиклошу, Сегедину и Српском Ковину

Иван Јаносhev, Ангела Тот и Синиша Ножица

Самоуправа Срба у Шиклошу, иако још не зна дефинитивно са колико средстава ће располагати током ове календарске године, ипак, на свом заседању требала је да размотри и донесе важне одлуке у вези са програмима. Трочлано бирано тело предвођено председником Иваном Јаносhevом, приликом конципирања плана рада, остало је доследно, верно старим, традиционалним приредбама: посебан нагласак ће се ставити на празновање на Ђунтиру, ходочасном месту барањских Срба где је некада почивао деспот Стефан Штиљановић, бранилац града и светитељ, а такође међу истакнуте приредбе се убраја и прослава храмовне славе „Светог великомученика Димитрија“.

Међу овогодишњим плановима шиклошких Срба се налази и приредба „Српског дана“ који се планира дан пре свечаног присећања на последњег кнеза паштровског и великог добротвора деспота Штиљановића, а жарка жеља Шиклошана је да се наставе радови на улепшавању гробног места светитеља, односно, порте месне српске православне цр-

кве, посвећене светом великомученику Димитрију.

Што се тиче буџета Самоуправе Срба у Шиклошу, поред ставке, добивене из централног државног буџета, трочлано бирано тело на материјалну припомоћ рачуна и на основу диференцијалног финансирања народних самоуправа у Мађарској, а такође се нада и позитивном вредновању конкурса, који су поднели код Фонда „Габор Бетлен“.

Српска самоуправа у овом граду се нада да ће сходно финансијским могућностима моћи да оствари своје програмске понуде не само за Србе, већ и остале људе добре воље, без разлике на националну и верску припадност, који цене и поштују српску културу и светосавско српско правослање.

И Самоуправа Срба у Сегедину се нада успешној календарској години и наставку делатности, након мањинских, народносних избора, заказаних за 9. јун. Захваљујући одличном резултату приликом последњег пописа становништва у Мађарској, када су се Срби у граду на обали реке Тисе у великом броју регистровали и изјас-

нили да су припадници српске националности, бирано тело Срба ће од јесени постати петочлано. Но, наравно, дотле Самоуправа Срба у Сегедину, предвођена председником Надом Малбашки, жели да реализује своје бројне програме и планове. На недавно одржаној седници, бирано тело је одлучило да материјално подржи прославу Ускрса, када ће се за ученике месне Српске основне школе приредити такмичење у фарбању ускршњих јаја и друга надметања.

Тakoђе, српским основцима и забавиштарцима биће пружена финансијска помоћ од стране Самоуправе Срба у Сегедину и приликом организације, реализације једне екскурзије.

Исто деци, Сегединска српска самоуправа ће у сусрет изаћи и током летњег распуста, наиме, захваљујући успешном конкурсном код Фонда „Габор Бетлен“, биће у прилици да приреди један међународни дечји камп.

Једна од највећих, ако и не највећа манифестација у животу сегединских Срба је прослава храмовне славе „Преноса моштију Св. оца Николаја у Бари“. Слично ранијим, и ове године трочлано бирано тело Срба ће како организационо, тако и материјално учествовати у празновању патрона древне светиње.

Осим пружања материјалне помоћи при свечаном обележавању празника заштитника сегединског храма, Сегединска српска самоуправа је одлучила да финансијски притекне у помоћ и у суседном Сиригу, где су у току радови на улепшавању парохиског дома, пре свега фасаде и капије.

Председница Нада Малбашки је нагласила да је циљ бираног тела у граду на обали Тисе да што више младих укључе у културни и верски крвоток Срба у Сегедину, сходно могућностима подржи рад месне Српске основне школе и забавишта, а ни ове године, како рече, неће изостати традиционални „Српски бал“ на који су чланови месне српске самоуправе посебно поносни.

Самоуправа Срба у Српском Ковину, сходно ранијим, и ове године настоји да оствари своје зацртане планове, програме. При томе, бирано тело Срба у градићу на обали Дунава предвођено председником Милком Иванов Нађ веома се радује чињеници да је све већи број деце из Ковина, која похађају Српску основну школу и забавиште у Ловри, подружницу будимпештанског Српског образовног центра „Никола Тесла“. Сваке године, међу програмима се налази и свечано обележавање Св. Николе, Деда Мраза и како нас је обавестила председница Ковинске српске самоуправе, с године на годину повећава се број малишана којима бирано тело обезбеђује поклон-пакетић.

Међу успешне приредбе се убраја и празновање, тачније, дочек српске Нове године ко-

ји је 13. јануара 2024. у Српски Ковин привукао велики број гостију, а и ове године посебна пажња биће посвећена прослави великогоспојинске храмовне славе у манастиру, у чију организацију ће се како организационо, тако и материјално укључити Ковинска српска самоуправа.

Бирано тело Срба у овом граду ће финансијски потпомагати чишћење, улепшавање месног српског православног гробља у коју акцију су се укључили и ученици будимпештанске Српске гимназије „Никола Тесла“. У знак захвалности, како је то најавила председница Иванов Нађ, месна српска самоуправа планира да угости средњошколце.

Иначе, у плану је заграђивање градообластима, које ће по плану добити нову капију са оградом. У покривању трошкова месни Срби рачунају и на финансијску припомоћ локалне самоуправе града, а није незамисливо да ће се иницијативи, добровољним прилозима, прикључити и бројни српски православно верници како из насеља, тако и шире.

Ковинчани, иначе, своје бројне програме заједно организују и реализују са Ловранима. Овамо спада свечано обележавање храмовних слава у Ковину и Ловри, празновање Ускрса, дочек Деда Мраза, српске Нове године итд...

Новина, ове године, биће плетење венаца од ивањског цвећа поводом великог црквеног празника Ивањдана. У плетење, помоћу старијих, желе укључити и децу како би се она упознала древним српским обичајима, међу њима и овим.

Прошле године у организацији месне српске самоуправе уз учешће глумца Српског позоришта у Мађарској, успешно је приреджено „Српско вече“. Ове године, у плану је одржавање две вечери: једне у јуну, а друге пак у јулу. Обе приредбе, према предвиђањима, биће реализоване у једном угоститељском објекту, који се налази на обали Дунава.

Што се тиче буџета, поред ставки, које пристижу из централног буџета, Ковинчани се надају позитивном вредновању конкурса које су поднели код Фонда „Габор Бетлен“.

Предраг Мандић

Марта Петреш, Нада Малбашки и Сенад Емра

Милка Иванов Нађ, Слободан Алексов и Марија Антал

У Сентандреји достојно прослављен заштитник Благовештенске цркве

Благовештенска црква у Сентандреји, на сам дан црквеног празника Благовести, достојно је прославила свог заштитника, своју храмовну славу

У древној светињи, која је саграђена 1752. године, уз саслужење свештенства, свету архијерејску литургију служили су Њ.П. епископ пакрачко-славонски Г. Јован и епископ будимски Г. Лукијан.

О прочитаном одломку из Светог Јеванђеља и о значају празника беседио је протојереј Зоран Остојић, парох будимпештански који је, између осталог, рекао следеће: „Ако гледамо у вечност, онда можемо разумети тајну данашњег празника. [...] Данас је почетак нашега спасења. У овом празнику, који је темељ свих осталих празника и лежи наше спасење, ми смо

чули из данашњег јеванђеља шта се збило на данашњи дан. Пресвета Богородица је од ангела благовестника добила благу и радосну вест да ће она донети на свет Спаситеља света. И заиста, сви знамо да се то и догодило. Управо, ради нас и нашега спасења. Гледајући у вечност, ми – драга Браћо и Сестре – треба да корачамо ка васкрслном Христу!”

На крају свете архијерејске литургије, Њ.П. епископ будимски Г. Лукијан је заблагодарио преосвећеном владци Јовану на заједничком служењу, а затим је архијерејском граматом одликовао Андраша Петера, двор-

ског послужитеља, за вишедеценијску ревносну службу при Епископској резиденцији.

Уследила је, потом, литија до крсног знамења на Главном тргу, а затим је испред храма служен помен свим архијерејима, свештенослужитељима и парохијанима.

Поводом славе Благовештењске цркве, славске дарове је благословио и колач пререзао преосвећени

владика Јован. Епископ пакрачко-славонски је свом сабрату, преосвећеном владци Лукијану заблагодарио на љубави, а затим је говорио о значају Сентандреје и Пакраца за српски народ у духовном и културном смислу, позвавши све Србе да посете Пакрац, али и Јасеновац, место страдања, али и васкрсења нашег народа.

На крају празновања патрона Благовештенске цркве, у Епархијској библиотеци приређено је послужење где су чланице Кола српских сестара из Епархије бачке рецитовале пригодне родољубиве песме. ■

Обнова манастирског конака у Српском Ковину

У манастирском комплексу у Српском Ковину, убрзано теку извођачки радови на обнови конака, који су отпочели почетком марта, а већ се приводе крају. Извођачких послова се примила једна грађевинска фирма из Ловре, предвођена Драганом Алексовом.

Како нас је информисао Габор Бобек, један од присутних радника, зграда је добила нов темељ, а урађена је и изолација објекта. У току су радови на хидроизолацији, односно,

јачање фасаде мрежом, постављање неколико причврвних, неопходних слојева. После, поново следи темељ и фарбање фасаде.

Манастирски конак краси и нов кров.

Што се тиче предстојећих послова, Габор Бобек је нагласио: „Чим завршимо фарбање, следи постављање олука. Иначе, треба да истакнем да смо се приликом извођачких радова определили за парaproпусну изолацију. Ускоро ћемо поставити прозорске даске, окапнице, односно, предстоји фарбање оградe на црну боју. Према нашим рачуницама, ми ћемо све ове радове завршити у року од две недеље.”

На крају овог извештаја додајмо и то да су се 12. априла искушенику Бори (Стојановићу) у сађењу цвећа, улепшавању манастирске порте, придружили и ученици деветог нултог разреда будимпештанске Српске гимназије „Никола Тесла”, предвођени професором историје Милицом Милосављевић.

П. М.

Посета туристичких радника и угоститеља из Новог Сада печујској српској цркви

У организацији Центра за истраживања и студије туризма, тридесеточлана група туристичких радника и угоститеља из Новог Сада и околине, у склопу четвородневне студијске екскурзије 4. априла боравила је у Печују.

Делегација, коју су предводили Милорад Радојевић, члан Градског већа за привреду града Новог Сада и Маја Симоновић, пројект менаџер Центра за истраживања и студије туризма, најпре је посетила месни Градоначелнички уред. Овде је учеснике студијског путовања поздравио Габор Заг, заменик градоначелника престонице Жупаније Барање, а затим их је са знаменитостима града Печуја и

његове околине упознао Марк Кинчеш, шеф Одељења за туризам при локалној самоуправи.

Гости из Србије су потом посетили српски православни храм, посвећен Св. Андронику и Јунији, где их је дочекао и о историјату светиње, односно, настанку и садржају регионалне црквено-уметничке збирке говорио јереј Милан Ерић, парох печујски.

Туристички радници и угоститељи из матице били су одушевљени месном српском православном црквом и својеврсним музејом, који чува делић богате духовне, црквено-уметничке баштине српског народа, националне културе.

Предраг Мандић

АКТУЕЛНОСТИ

Девети и десети април 2024. године у анале српског издаваштва у Мађарској биће уписан златним словима из два разлога: истога дана у Србији су први пут представљена два издања Самоуправе Срба у Мађарској. Захваљујући историчару др Милану Мицићу, генералном секретару Матице српске, 9. априла у подне у Културном центру Новог Сада, први пут је у Србији од почетка покретања едиције представљен Српски календар, а истога дана, у вечерњим сатима, издање Српског института у Будимпешти под насловом „Срби оптанти из Мађарске у Краљевини Југославији (1921-1941)“ аутора др Милана Мицића, упознала је шира публика у Руми.

Следећег дана, у организацији месне српске самоуправе, Српски календар је први пут представљен у Сантову.

У уводном делу промоције Календара у Новом Саду, којој је присуствовао мали, али одабрани број стручњака из разних научних области, члан уредништва Пера Ластивић осврнуо се на историјат објављивања календара и сличних издања Срба у Мађарској. Он је том приликом истакао да је први Календар на српском језику после Другог светског рата објављен у Печују 31.01.1945. године под насловом „Партизански календар“. Након тога, такође у Печују, излази Даница, а од 1947. до 1990. године се објављује тзв. Народни календар, а Срби у Мађарској од 1991. године имају Српски календар, чији је први уредник био др Предраг Степановић, а потом Борис Бекић, да би од 2020. године Календар приређивало тројчано уредништво: Борислав Рус, Пера Ластивић и Миленко Радић. Они су

Миленко Радић, Борислав Рус и Пера Ластивић

присутне информисали о општој концепцији, разним садржајима, као и значају издања. Истакнуто је да Календар има 14 поглавља, у којима се налазе информације о преко 80 догађаја, манифестација, пројеката из прошле године са више од 50 фотографија, ту је 24 портрета и фотографија 17 награђених и 6-оро преминулих у 2023. години. Овогодишњи календар приказује 10 издања, односно, књижевна дела 9-оро српских аутора из Мађарске. Осим тога, Календар садржи 52 занимљива чланка из културне историје, историје уметности, црквене историје, етнологије, историје књижевности и историје Срба у Мађарској, који су са 2024. годином по-

везани путем неке значајније годишњице. За састављање садржаја календара ангажовано је 40 аутора из Румуније, Србије и Мађарске. Посебно су представљена поглавља везана за књижевно стваралаштво, односно, о најзапаженијим прошлогодишњим активностима наше заједнице. Велика пажња посвећена је и обележавању 100. годишњице оптације, што се такође налази у Календару, а о којој ће се и током ове године доста говорити. Током дискусије није заобиђена проблематика дистрибуције овог издања, поготово начин ширења међу читаоцима у Србији, што се за сада, чини тешко решивим, али постоје замисли за премошћавање потешкоћа.

Управо оптација и годишњица тог важног историјског догађаја за Србе у Мађарској била је главна тема друге промоције тога дана, која је одржана у Градској библиотеци „Атанасије Стојковић“ у Руми, где је аутору издања, др Милану Мицићу и директору издавача Пери Ластивићу, домаћин био директор библиотеке Дамир Васиљевић Тоскић. Име Атанасија Стојковића, рођеног Румљанина са Будимом и Пештом, широј публици на самом почетку представљања историје Срба у Мађарској, повезао је Пера Ластивић који је подсетио да је доктор филозофије своје знање стицао, поред осталог, у Сегедину и Шопрону, а да је своја значајна књижевна дела, међу осталима, и први модерни српски роман „Аристид и Наталија“ објавио у Пешти.

Публика је са великим интересовањем пратила излагање аутора др Ми-

лана Мицића о књизи „Срби оптанти из Мађарске у Краљевини Југославији (1921-1941)“, насталој 2020. године, који је од узрока оптације Срба навео ревизионизам, 133 дана комунистичког режима у Мађарској, односно, шансе за бољим животом посредством аграрне реформе у новонасталој Краљевини. Истакао је да се између 1921. и 1931. године иселило 14.500 Срба, односно, 39.000 Мађара је прешло у Мађарску.

Срби у Југославију прелазили су запрежним колима (Барања), возом (Батања) и бродом (из насеља око Будимпеште), са жељом да „имају кров над главом, хлеб у кући и довољно здравља“ – нагласио је говорник и истакао да су Срби из Барање формирали 7 колонија, док су Срби из осталих крајева Мађарске формирали 31 колонију на подручју Бачке, Срема и Баната. Посебну пажњу посветио је егзодусу Батањаца који су месецима били под потпуном неизвесношћу и да су се, коначно, удомили у Банату. Трагедију оптаната из Мађарске др Мицић повезао је са судбином осталих оптаната из Румуније (75 породица) и Босне и Херцеговине: према проценама, велики део Срба из 224 насеља свој живот у новој домовини (или матици!) наставио је у изузетно тешким, нељудским околностима, где је најпре требало да створи основне околности живљења, а тек после да размишља о некој вишој егзистенцији. И све то у окружењу непознатих људи са другим менталитетом, темпераментом и животним навикама. Посебно је било занимљиво констатовати да већи део присутних није чуо још за оптацију, а током дискусије наглашено је да реч оптант уопште није позната у том окружењу, мада, како је говорник у свом излагању саопштио, 9 српских оптантских породица из Барање је насељено у околини Руме.

При крају представљања књиге аутор се осврнуо на историјске изазове са којима су се Срби, који су остали у Мађарској, суочавали: Хортијев режим, Информбиро, Ракошијева диктатура били су свакодневна претња и неизвесност сваком Србину. „Зато је право историјско чудо што је српски народ опстао на подручју Мађарске и сачувао свој национални идентитет, културу, језик, и веру“ – нагласио је говорник и позвао Румљане да њихове институције помажу напредак Срба у Мађарској.

Већ следећег дана, уприличен је пријем у кабинету Александре Ђирић Бошковић, председнице Општине Рума, а начелно је договорена сарадња између Завичајног музеја Руме, који се после адаптације отвара 24. маја и Српског института при ССМ у Будимпешти.

Миленко Радић

Српски календар 2024. представљен и у Сантову

Након боравка у Новом Саду и Руми, тројчано уредништво Календара је представило и у Сантову, где је у организацији Српске самоуправе, издање промовисано у сеоској библиотеци. Посредством организатора промоције, Сантовчани су већ током фебруара имали у рукама примерке Календара (20 примерака је откупила и поделила Самоуправа) па су се чланови уредништва стриктно сконцентрисали на детаље процеса састављања и уређивања издања, односно, изнели подробнија образложења у вези са садржајним целинама. Нагласак је и овога пута стављен на књижевни део, односно, текстове који сведоче о најзапаженијим догађајима српске заједнице у 2023. години. Истакнути си у детаљу из живота Сантовчана: реконструкција школске зграде, успех КУД „Весели Сантовчани“ на Међународном фолклорном фестивалу у Италији као и чињеница да се међу награђенима и упокојенима, такође, спомиње особа сантовачког порекла. Током дискусије од стране публике упућена је молба да се у Календару нађе још више фотографија да би и она насеља била заступљена у којима већ не живе Срби, али се, барем одржавају храмовне славе или по нека приредба са српским садржајем.

Др Александер Урком, ванредни универзитетски професор

ИНТЕРВЈУ

Неопходна је сарадња са Српском гимназијом „Никола Тесла” и српским институцијама у Мађарској

Српски језик и књижевност у Будимпешти у последње време похађа све више студената. Како би своје школовање наставили на Филозофском факултету Универзитета „Лоранд Етвеш” неопходно је да положе пријемни испит који се полако приближава. Тим поводом искористили смо прилику да поразговарамо са др Александером Уркомом, ванредним професором на овом факултету.

Српски језик и књижевност изучавају се на Институту за славистику Филозофског факултета Универзитета „Лоранд Етвеш” већ више од 150 година. Какав је њихов утицај на српску културу у Мађарској?

Мислим да је велика ствар да се словенски језици, а међу њима и српски језик подучавају у Мађарској, већ више од 150 година. Наш универзитет основан је 1635. године а данашњи назив добио је 1950. године по светски познатом професору и физичару Лоранду Етвешу. Настава „словенских језика и књижевности” започета је 1849. године.

Прве курсеве српског језика, тачније курс „српске теоретске и практичне граматике”, водио је слависта Јозеф Ференц 60-тих и 70-тих година 19. века.

Од тада се уз краће паузе непрекидно проучава српски језик, књижевност и култура.

Предавања тадашњих професора су слушали и за нас важни текелијанци, међу њима на пример и студент медицине Јован Јовановић Змај.

Тадашња српска младеж се школовала у Бечу и Будимпешти и као пионири нових тековина касније имају огромну улогу у формирању и развијању српске државе, науке и културе.

Године 1992. услед политичких збивања у Југославији, српскохрватски смер се раздваја на посебан српски и хрватски смер.

У поређењу са другим славистикама у источној и средњој Европи, будимпештанска славистика према научним резултатима спада у највећиније и најквалитетније академске програме и мислим да је њен утицај на српску културу у Мађарској веома велик.

Данас србистика осим у Будимпешти постоји и у Сегедину и оба смера представљају важне центре за проучавање српског језика, књижевности, културе и историје. Како Ви видите данашње стање и по-

ложај србистике у Мађарској?

Важно је да имамо оба центра, како у Сегедину тако и у Будимпешти, на чему сам посебно захвалан мађарској држави, а сматрам да је неопходно да их развијамо.

У Будимпешти студентима се нуди више нивоа академских студија. То су основне академске студије, на којима студенти добијају свеобухватан преглед српске историје, књижевности и лингвистике и чине основу за даљи наста-

вак студија на вишим програмима. Посебан акценат се ставља на побољшавање језичке компетенције студената, па је из тог разлога у програму присутан велики број лекторских часова, али и часова из области историје и културе. Ове основне академске студије трају 3 године, а студенти могу да се одреде за класичан студијски програм или за програм српског као мањинског језика. Поред тога, имају могућност и за мастер академске студије, које имају за циљ да оспособе стручњаке за област српске филологије. Морам да напоменем да студенти овде стичу широка знања о српској књижевности, од самих њених почетака па све до савременог доба, како у словенском, тако и у европском контексту, надаље упознају се са граматиком и историјом српског језика. Осим тога упознају се са новијим лингвистичким областима као што су социолингвистика, лингвистика текста, лексикологија, стилистика, а ове студије трају 2 године. Поред тога на факултету имамо и специјалистичке академске студије (петогодишње педагошке студије), за оне који желе да се опробају као педагози, наш смер нуди петогодишњи педагошки програм. Наши студенти овде стичу знања и из области педагогије и психологије, педагошке студије се похађају у пару, уз српски језик се бира и један додатни предмет, а трају 5 година. Морам да споменем да наш факултет нуди могућност докторских академских студија, за најталентованије студенте и нуди се могућност одбране докторске тезе на српском језику и са српском темом. Наш факултет углавном уписију студенти из Мађарске, али имамо и заинтересоване из других земаља.

Септембра 2023. године на ЕЛТЕ се уписало преко 12.000 студената, на Филозофски факултет нешто више од 2200 студената. Како је актуелно стање на будимпештанској србистици, какво је интересовање и које су перспективе након завршетка студија?

На будимпештанску србистику се годишње у просеку уписује по 5 студената на основним студијама. Поред њих на свакој години имамо и такозване минорце (студенте других струка који за Б струку бирају србистику).

Академски програми који су доступни на смеру за српски језик и књижевност обезбеђују стицање стручног зна-

ња, преко којег се студентима отвара могућност да успешно продру на тржиште радне снаге у Мађарској и иностранству, поред осталих и у следећим областима: образовне институције, мађарске компаније које имају своја представништва у Србији и региону, иностране и мулти-компаније, мањинске институције, самоуправе, издавачка друштва, масовни медији, министарства, институти за културу, јавна служба, туризам и друго. Морам да кажем да смер за српски језик и књижевност нуди и висок ниво образовања у професионалној, али и породичној атмосфери, диплому која је призната и акредитована у читавој ЕУ, стручне професоре, признате како у мађарском, тако и у међународном академском животу, као и часове и предавања на српском и мађарском језику. Наравно ту је свеобухватни академски преглед српске књижевности, лингвистике, историје и културе. На нашем факултету нудимо и мрежу Ерасмус програма (одлазак на максимум 2 семестра на иностране факултете), могућност похађања факултативних часова на било којем од факултета универзитета, уникатну међународну атмосферу гарантовану мноштвом студената из иностранства и могућност даљег школовања.

Колико је важно да се ваши студенти и будући интелектуалци повежу са српским институцијама у Мађарској?

Мислим да је то једно од кључних питања. Мада до сада није постојала нека сарадња, ја се надам да ће у будућности доћи до њеног остварења и то је нешто на чему дефинитивно треба радити. На нашем факултету се изучава српски језик на највишем нивоу и то је од виталног значаја за српску заједницу. Факултет би требао да се примети као важан елемент у образовању припадника српске мањинске заједнице.

Поставља се питање на који начин остварити ту сарадњу, мислим да је то могуће ступањем у партнерске односе мањинских институција са нашим факултетом и нашим смером и започињањем рада на заједничким пројектима који су од виталног значаја за српску заједницу у Мађарској. Мислим да је потребна сарадња између Српске гимназије „Никола Тесла” и нашег смера, која је до сада била практично неприметна. Србистика у Мађарској би требало да буде круна образовања на српском језику у Мађарској.

Познато је да сте радили и на изради мађарско-српског речника. Како је текао сам процес израде и са каквим сте се изазовима сусретали?

Да ме неко данас поново пита да ли бих саставио

један овако велики речник вероватно бих се двоумио. Морам признати да се дивим лексикографима који су живели раније када је све то било много, много теже. Данас је све то много лакше с обзиром да имамо технологију, тако да је са те стране много једноставнија израда речника. Није било лако саставити овакав речник, изрази који су архаични и које више не користимо, затим који су најфреквентнији еквиваленти за одређену мађарску реч, да не говорим о томе колико је било тешко пронаћи адекватан еквивалент једном мађарском изразу. Све је текло постепено, тимским радом, под мојом контролом као главним уредником. Ми смо од 2017. па све до 2022. ефективно радили на изради речника. Он је завршен и доступан је на интернет страници нашег партнера „Akadémiai Kiadó” на страници *szotar.net*. Овај академски речник има значајан број речничких одредница и јединствен је јер се ради о онлајн речнику који је свима лако доступан. Он је састављен на најмодернији могући начин, садржи око 60.000 одредница. Наш факултет не само да образује људе него је он и истраживачки центар, па је састављање овог речника и део нашег задатка.

С обзиром да сте као универзитетски професор у сталном контакту са младима, колико је важно њихово ангажовање као будућих интелектуалаца у културном, друштвеном и политичком животу Срба у Мађарској?

Врло је важно да се што више младих укључи у друштвени живот наше заједнице у Мађарској. У Будимпешти живи огроман број квалитетних младих људи, како староседелаца тако и оних придошлица, који до сада нису имали шансе да покажу своје капацитете, знање и идеје. Наш факултет као место где се негују млади интелектуалци, препознао је потребу да се млади интелектуалци усмере на друштвене задатке. Будимпештанска србистика представља место где се стварају и будући српски интелектуалци и у будућности ће се озбиљно радити на окупљању наших младих сународника и пружању прилике за конструктиван дијалог и размену идеја.

Диана Ђурић

ПОЗОРИШТЕ

Премијера представе „Доћи ће дан”

Лепа, тужна прича и изванредна Алиса Лацко

У Српском позоришту у Мађарској одржана је премијера монодраме „Доћи ће дан” са драмском уметницом Алисом Лацко, нашој публици познатој по успешно оствареној улози у представи о животу Данила Киша „Дух је наша домовина”

Она је својим талентом и изванредним глумачким уметњем поново освојила публику и показала шта све добар глумац може да каже и да покаже. Представа „Доћи ће дан” је писана у биографској форми и говори о познатој руској песникињи Марини Цветајевој, из угла њене ћерке Аријадне Ефрон. Дочарава нам њену судбину која је била узбудљива и тешка, али јединствена. Живела је у доба промена, државних удара и ратова, глади и разарања, доживела је све потешкоће емиграције и сиромаштва, смрти најмлађе ћерке и хапшења мужа, сестре и ћерке. Њена главна патња била је у томе што није нашла свог читаоца међу својим савременицима – ни у емиграцији, ни у СССР-у. Њени текстови нису били допрли до публике, написани су прерано. Цветајева се осећала непотребном у овом свету. У њој се стално јављао тежак избор: између љубави и смрти. На крају, у њеном животу није се задржала љубав – па самим тим ни избор... Мало људи зна да је захваљујући Аријадниним напорима књижевно наслеђе Цветајево

опстало до данас – захваљујући Аријадни, сада читамо песме Марине Ивановне.

У представи „Доћи ће дан” гледаоци виде Аријадну Ефрон како служи свој бескрајни изгон на крајњем северу у селу Турукханск. Нељудска клима ових места, где зими температура пада до -60, а лето је тако кратко да немате времена да то приметите, делује депресивно на Аријадну. Али сећања на њену мајку и њену поезију помажу јој да превазиђе потешкоће изгнаничког живота. Аријадна је имала занимљив карактер, способност да задржи оптимизам и веру у најбоље у најтежим тренуцима, не престајући да зрачи својом магичном унутрашњом светлошћу у овај суров и неправедан свет. Наравно, немогуће је одвојити Цветајево од њене узбудљиве, дубоке, очаравајуће поезије. Продукција је заснована искључиво на документарним и књижевним текстовима чији су аутори Марина Цветајева, Аријадна Ефрон, Борис Пастернак, Сергеј и Георгиј Ефрон.

Сценарио је написала Анастасија Каргина, редитељ је Сергеј Сотников

и Анастасија Каргина, а видео-уметник је Олга Горјачева.

После успешне премијере, узбуђена и срећна Алиса Лацко поделила је са нама своје емоције: „Осећам се почаствована. Цветајева је велики књижевник и срећна сам што сам имала прилику да своју душу у своја уста напуним њеним садржајем, њеним доживљајем света, човека и човечије душе. Тананостима, нежностима, љубави за животом. Њен живот је био много трагичан и драго ми је да смо, након свега тешког што је преживела, у прилици да јој после толико година удахнемо

уметнички живот, филозофски живот овде на сцени, кроз форму позоришне представе и глуме. Надам се да ће живети вечно и да ће утицати на људе на исти начин као што је утицала на мене”, рекла је Лацко. При припремању представе било јој је тешко да схвати како је био тежак живот у Русији и шта је све са собом носио. Временске прилике, ратна стања, велика глад... а људи ипак нису живели као да су преживљавали. Тешко јој је било да не заплаче док прича о животу Марине Цветајевој. Алиса Лацко признаје да је за месец и по дана колико је припремала представу, од Цветајево научила да дише на другачији начин, да се другачије односи према данашњици и да буде захвална што је схватила шта је битно, а шта небитно. „Схватила сам због чега треба да будем срећна, шта, у ствари, имам. Шта је важно... љубав, деца, стваралаштво... Људи треба да обраћају пажњу на детаље, како и песникиња сама поручује: 'пишите више, фиксирајте свако магновење, сваки гест, сваки уздах, ништа није неважно'... Она је обраћала пажњу на најситније детаље, била је уметнички посматрач свога живота и живота око себе, и свако јутро писала, писала... Марина је „монета” за живот који треба живети”, рекла је Лацко.

Интересантно је да је ова представа прво направљена на руском језику у извођењу Анастасије Каргине, академског уметника, глумице и редитељке из Санкт Петербурга. Доживела је велики успех после премијере. Каргина је већ више година члан Српског позоришта у Мађарској, остварује признате улоге на руском и мађарском, а ускоро ће имати прилику да глуми и на српском језику. Њен дугогодишњи сан био је да уради представу о Марини Цветајевој, инспирисана њеним песмама и трагичним животом. „Осећала сам да то морам да урадим, да то треба да буде моја мисија. Чети-

ри године сам истраживала и сакупљала податке о животу песникиње и њеном раду. После много размишљања и добијених савета, одлучила сам да живот, карактер и дело Марине Цветајевој прикажем очима њене ћерке Аријадне Ефрон. Текст сам завршила пре две године и представу урадила са Сергејем Сотниковим, младим руским редитељем и професором технике говора, који многе глумачке звезде режира у позоришту „Сатирикон”. У раду са њим сам много научила”, рекла је Анастасија Каргина за наш лист. Наравно да јој после оваквог искуства није био проблем да направи исту представу са Алисом Лацко. Каже да постоји велика разлика између две представе, мада се игра у истој сценографији, истом техничком. „Алиса другачије глуми од мене, српска глумачка школа се разликује од руске. Она је уложила све своје емоције и снажно одиграла сваку ситуацију, уз плач, вика, лупање о зид, пузање по поду и све је то било одлично урађено да би публика што боље разумела шта се све дешавало са Цветајевој и у каквом времену је живела”, рекла је Каргина.

К. П. Б.

МИЛАН РУС, ДИРЕКТОР СРПСКОГ ПОЗОРИШТА У МАЂАРСКОЈ

„Треба некако одгонетнути шта је довело до садашње ситуације која се у свету догађа. Да нађемо објашњење због чега је дошло до рата између два брата народа. У Србији је Цветајева јако позната, ми у Мађарској нисмо ни чули о њој. Зато је интересантна и то ништа мање од Јесењина. Зато је дивно што смо остварили ову представу. Кроз ову причу добијамо одговоре на нека питања, а и сама представа нам поставља питања. Марина, њен муж, њена деца, Пастернак, који јој је у сиромаштво где је живела, однео књиге повезане врпцом, да би она том врпцом себи окончала живот. Русија је једна посебна планета. Допада ми се професионализам Алисе Лацко, њен рад са пуном снагом и много енергије. На предпремијери је родила улогу, а на премијери се претворила у Цветајевој, која је водила игру и причу. Ово је одлична глумачка способност.”

Српске судбине током револуције 1848/1849. године (99)

ФЕЛТОН

Проглас генерала Теодоровића

„Сад је сваком на бојном пољу отворен пут к слави. Поспјешите к овој, и ударајмо на врага, да му се не зна трага!“

Василије Вилински је избором генерала Кузмана Теодоровића био нешто задовољнији, мада се понадао да ће се на тој позицији ипак наћи његов сабрат Ђорђе Стратимировић. Све чешћи порази мађарских снага, а посебно они код Панчева, Вршца и Беле Цркве, као и улазак команданта царске армије генерала Виндишгреца у Будим, одушевиле су мајора Вилинског. Изенада пожели да поново крене на ратиште, да се д у службу свога рода. Ка таквој жељи подстицао га је и проглас генерала Теодоровића: „Ја сам браћо Војници! вјеран светом позиву војника, строг у дужности војничкој, осједио; не желим дакле браћо! да с Вами постићен будем. Зато захтевам од сваког мени подчињеног војначалника, полководца, официра, и војника војничку покорност и послушност, ред, слогу, јединство, јер без овог нема побједи, нема славе. Немојте никада и у најопаснијем тренутку између живота и смрти духом клонити, јер макар је непријатељ како му драго силан али Бог је најсилнији; он неће дати вјерном и за освједочену правду своју војујућем народу нашем пропасти, и ми браћо, нећемо и не можемо

никако пропасти, јер ако би ми пропали, онда би пропао с нами и цар и царство, и наше мило с нами војујуће отечество, а то неће дати нити вјечита правда Божија, нити наши и нашег царства савезници и пријатељи.“

Василије тек сад примети да је латински одштампан новим, Вуковим словима и правописом.

„Браните ваш стан и праг! боље је на њему славно погинути, него непријатељу вјечито робовати. Помислите храбри Војници! да сте потомци Душанови, Кнез-Лазареви, Милош-Обилићеви, и овоме равни Србски витезови; они на бојном пољу погинуше, ал слава њихова никада; потомство и историја њи вјечно слави и обесмрти.“

Василије сав уздрхта дирнут овим речима.

„Сад је сваком на бојном пољу отворен пут к слави. Поспјешите к овој, и ударајмо на врага, да му се не зна трага! У име Божије, за славу Србства и србског рода и племена, оружије браћо Срби! у руке, пак за мном, који Србско име носи и моим језиком говори, и који не жели Мађарски роб, него слободан Србин бити...“

Василије прелети преко преоста-

лог дела текста који се односио на Румуне, Немце и „Србе западне цркве“ и наглас прочита потписника: „Врховни Управитељ војске у Војводици Србској ц.арско кр. (аљевски) Генерал Мајор, Кавалер, Кузман Теодоровић.“ Обузе га необично узбуђење. Обли га зној као приликом одбране Сентомаша.

Писмо које му је послао отац после празника Светога Јована, крсне славе фамилије Вилински, обрадовало је, а уједно и узнемирило Василија, који се готово већ опоравио. Осети и тугу што по први пут неће сви скупа прославити „крсно име“. Отац је морао да избегне у Темишвар где му се ускоро са својом супругом придружио и Теодор. Василија обрадова вест што је Тошина рана брзо зарастала и што ће ускоро бити у стању да чинодејствује у Саборном храму са благословом епископа Пантелејмона, уз пароха Павла Влаховића и ђакона Константина Хаџија.

Пишући о Теодору, отац је изразио посебну забринутост због његовог нарушеног душевног здравља: „Покаткад ми се чини ко да је, Боже ми опрости, изгубљен и ко да не живи у овом свету. Бојим се, сине мој, да се злехуда судбина грдно окомила на њега.“ (...)

Драгомир Дујмов

Епископ Пантелејмон Живковић

У сусрећ ускршњим празницима

Најмлађи се упознају са српским обичајима

Помашко Културно уметничко друштво „Опанке“ је у петак, 12. априла, организовало „Пролећну радионицу“ за децу. У дворишту градског Дома културе и библиотеке, најмлађи су се окупили у пратњи својих родитеља да учествују

у разноврсним програмима и активностима. С обзиром да се приближава православни Васкрс, малишани су могли да се ближе упознају са српским обичајима везаним за овај празник, да се упознају са српском традицијом и науче песмице и игре.

Такође је било такмичења у разним игрицама са наградама, а није остао ни популарни гумени замак за скакање. „Ово је први пут да наш КУД организује овакав догађај. Повела нас је чињеница што од септембра прошле године у нашем КУД-у постоје деце групе предшколског и школског узраста и желели смо да дамо прилику најмлађима да се окупе, забављају, друже и да доведу своје другаре и рођаке. Пошто долазе у пратњи сво-

јих родитеља и они су имали прилику да се забаве и боље упознају. Надамо се да ће ово постати традиционални програм“, рекла је Аница Шошић Крунић за наш лист.

Овај догађај су потпомогли Рудолф Хорват са супругом, помашки Дом културе и библиотека, Кафе „Pötyös bögre“, Пластичарница „Szökő“ и ВОДА24.

К. П. Б.

ЗАБАВА

Моје искуство на Светском омладинском фестивалу 2024. у Сочију

Светски омладински фестивал је јединствена прослава разноврсности, културе и колективног духа глобалне заједнице младих људи. Имала сам невероватну прилику да будем део овог величанственог догађаја одржаног у Русији, у чаробном граду Сочију, на обали Црног мора. Од нимало једноставног процеса за пријављивање до узбудљивих догађаја који су се одвијали током фестивала, сваки тренутак је показао снагу ангажованости омладине и заједничке међународне сарадње.

Моје путовање је почело онлајн регистрацијом, током чега сам морала проћи неколико фаза. Било је потребно да прикажем свој профил, да напишем есеј и да снимим видео материјал који одражава моју ангажованост и посвећеност. Морала сам да прођем тест и да урадим интервју.

Конкуренија је била изузетно јака. Конкурисало је преко 300.000 пријављених из више од 180 земаља. Сви су били жељни да учествују на овом јединственом Светском омладинском фестивалу 2024.

Онога тренутка када сам добила позивницу да присуствујем фестивалу, знала сам да ћу стећи целоживотно искуство. Нисам била само међу одабранима да учествујем на поменутој манифестацији, већ ми је понуђена част да представљам Мађарску и да будем члан званичне делегације. Цела делегација, која се састојала од тридесетак омладинаца, са мном као једином малолетном особом, учествовала је на састанку пре поласка у Руском културном центру у мађарској престоници, где смо се упознали са осталим делегатима и разговарали о нашем будућем путовању. Путовање од Будимпеште до Сочија пред-

стављало је својеврсну авантуру за себе. После полудневног путовања, стигла сам у Светски омладински град, на место фестивала. Разноврстан програм трајао је од 1. до 7. марта. Фестивал је нудио бројне активности, од подстицајних предавања и ангажованих панел-дискусија до узбудљивих концерата и пријатељских утакмица. Један од врхунаца фестивала био је Светски дефиле омладине. Он је послужио као спектакуларан приказ јединства омладине света. Свака делегација је поносно дефиловала, представљајући тако специфичност своје земље или региона. Овај догађај је представљао невероватан и веома богат програм, а оно што је најважније, била је то одлична прилика да разговарам са људима из свих крајева света. Свака шетња, свака возња аутобусом завршена је новим познанствима и разменом бројних поклона. Искрено се надам да ћу успети да у будућности негујем све ове везе које сам стекла у Русији. Истовремено се надам да ћу једном можда успети да организујем неки међународни пројекат са онима које сам упознала у Сочију.

Ова међусобна сарадња и дружење одвијали су се и манифестовали у живописним флеш-мобовима, у интензивним спортским мечевима, на сајмовима пројеката, и прилично исцрпних дијало-

га. Ове интеракције служиле су као доказ надређених тема фестивала које су подстицале међусобно глобално разумевање и сарадњу младих људи. Учешће на овој манифестацији није представљало само пуки боравак у Русији; било је то преображавајуће искуство које је проширило моје видике и продубило моју захвалност према глобалној заједници. Уочила сам колико је свет велик, а истовремено понуђена ми је могућност да видим како сви можемо бити међусобно повезани. Када сам се вратила из Сочија, понела сам са собом не само сећања на живописни и богати фестивал, већ и лекције које ће ме водити током мог животног путовања. Светски омладински фестивал је одличан пример и могућност да стекнемо дубоке утиске који ће омогућити неке нове видове за међусобну сарадњу широм света. Тиме ћемо успети да слаavimo различитост разних људи и народа, што може имати знатног утицаја на обликовање светлије будућности свију нас.

Ивана Бодор, 10/а
Српска гимназија „Никола Тесла“
Будимпешта

Дан отворених врата у дешчанској Српској школи

Трећи по реду „Отворени дан“ за будуће прваке и њихове родитеље, одржан је у среду

10. априла у Српској основној школи у Десци. Учитељица Ева Шарњаи водила је часове упознавања деце са школом и школским предметима, кроз забавне игре из изабраних предмета. Тако су се на првом отвореном дану деца могла забавити играма које су за њих припремљене из српског језика. Тада су они решавали логичке задатке на интерактивној табли, али и на радним листићима.

Други час био је резервисан за математику, где су деца радила писмене вежбице и меморијске игре на интерактивној табли, у чему су били веома успешни. Да школа није баук и да и тамо могу да уживају, могли су видети и осетити на последњем,

трећем часу, који је био посвећен физичком васпитању. Деца су изводила покретне вежбе и бавила се играма спретности, од којих је најзанимљивија била игра ходања у пару на гумама. Пуно концентрације и спретности било је потребно да се ова игра савлада, али деци ништа није тешко

уз осмех и могућност да се више пута испробају док не достигну успех. Једно је постало јасно, а то је да су малишани са часова отишли задовољни, са великом жељом да што пре крену у школу и осете све чари школовања. Нећемо им кварити утиске. Срећно!

Сања Симулов

Наградни конкурс за сакупљање српске језичке, завичајноисторијске и етнолошке грађе у Мађарској

Самоуправа Срба у Мађарској
у сарадњи са **Српским институтом**
расписује за 2024. годину
НАГРАДНИ КОНКУРС
за сакупљање српске језичке,
завичајноисторијске
и етнолошке грађе у Мађарској

Информације и услови конкурса:

1.
 - а) Конкурисати могу бити приватна (физичка) лица или њихове групе које имају свог представника, потписника конкурсног рада. Подносилац конкурса треба да је одрасла особа (пунолетно лице), мађарски држављанин или – ако нема мађарско држављанство – да располаже сталним пребивалиштем (усељеничким статусом) у Мађарској,
 - б) Конкурсни рад могу да поднесу индивидуално или групно и ученици средњих школа и виших разреда основне школе. Уколико ученици подносе свој конкурс уз помоћ школског ментора у конкурсну рад, а ако је уз помоћ ментора остварен групни ученички рад, формалан подносилац конкурса је ментор.
2. Конкурисати се може радовима у којима се доноси, представља и обрађује сакупљена грађа из неке од следећих тематских области:
 - а) стари и савремени локални српски географски, топографски називи (називи улица, тргова, делова насеља, делова атара насеља, називи путева, географских формација у околини насеља, салаша, околних насеља итд.) у једном насељу у Мађарској где су некада живели Срби или где и сада живе Срби,
 - б) стара и савремена презимена српских породица у једном насељу у Мађарској,
 - в) стари и савремени породични и лични надимци српских породица и њихових чланова у једном насељу у Мађарској,
 - г) традиционална и савремена имена од миља Срба у једном насељу у Мађарској
 - д) стари и савремени локализми у говору Срба у једном насељу у Мађарској (Под локализмом овде подразумевамо речи, изразе, граматичке облике, узречице који се сматрају различитим од стандарда и/или специфичним, карактеристичним за дато насеље или групу насеља),
 - ђ) фотодокументовање непокретног српског материјалног наслеђа и српских јавних натписа у једном насељу у Мађарској,
 - е) детаљан оригиналан опис неког локалног српског народног обичаја у прошлости или данас,
 - ж) записани текст локалне српске песме, приче, приповетке, анегдоте, умотворине,
 - з) аудио и/или нотни запис локалне српске мелодије (песме или игре)
 - и) опис и документација неке народне рукотворине (дела и комплетне ношње, употребног предмета, намештаја итд.),
 - ј) опис и документација неке традиционалне сеоске куће, помоћне економске зграде или комплекса.
3. Детаљно **упутство** за обраду и документовање прикупљене грађе се налази на сајту Српског

института и Самоуправе Срба у Мађарској. Упутство се може добити и лично у канцеларији Самоуправе (адреса: Будимпешта, ул. Микше Фалка бр. 3) или Института (адреса: Текелијанум – Будимпешта, ул. Вереш Палне бр. 19) у радно време или се може затражити од Самоуправе или Института да се поштом доставе.

4. Писмени конкурсни радови треба да се поднесу на папиру и дигитално (на адресу info@srpskiinstitut.hu) поштом, на адресу: Самоуправа Срба у Мађарској (Szerb Országos Onkormányzat), 1055 Budapest, Falk Miksa u. 3.) На коверту обавезно написати: „конкурс у области истраживања“. Фотографски радови треба да се поднесу у облику фотографија на папиру димензија најмање: 9x13 cm и дигитално на адекватном носачу, дигиталног обима најмање 1 Mb. Аудио-снимци се исто подносе у дигиталној форми.
5. **Конкурси треба да се поднесу шифровано.** На конкурсни рад и на поштанску коверту треба написати шифру, као и на мању затворену коверту у коју треба ставити попуњени и потписани конкурсни формулар са личним подацима подносиоца конкурса. Лични подаци се обавезно дају попуњавањем конкурсног формулара који се може преузети са сајта Самоуправе или Института, или се може добити у канцеларији Самоуправе и Института. Мала затворена коверта са подацима подносиоца конкурса се ставља у поштанску коверту поред конкурсног рада. Ако је конкурсни рад израдила група људи, онда се у коверти са личним подацима наводе подаци свих чланова групе уз назнаку представника групе.
6. Исти подносилац конкурса може да поднесе и више конкурса у различитим тематским областима, односно са прикупљеном грађом из више насеља (макар и у истој тематској области).
7. **Конкурсна документација** треба да садржи: (а) Конкурсни рад са шифром, састављен према детаљним упутствима, (б) попуњени и потписани конкурсни формулар у затвореној мањој коверти са назначеном шифром споља. Ако је конкурсни рад дело групе људи, онда за сваког члана треба да се попуни посебан формулар са знаком да ли се ради о члану или представнику групе. (Напомена: за тематску област сакупљања етнографске, завичајноисторијске и лингвистичке грађе користи се посебан формулар, различит од оног за конкурсе у области културних манифестација.)
8. **Рок за подношење конкурса је 15. новембар 2024. до 24.00 часа.** (До овог рока треба да се конкурсна документација стави на пошту.) Вредновање и награђивање конкурсних радова:
 1. Конкурси са непотпуном документацијом или нешифровани конкурси, односно конкурси поднети после назначеног рока се не разматрају и не вреднују.
 2. Подносиоци конкурса ће добити потврду од Самоуправе у року од два дана по приспећу конкурсног рада. После провере конкурсне документације Самоуправа ће обавестити подносиоца да ли ће се рад вредновати или због недостатака наведених у претходној тачки неће бити разматран.
 3. Шифроване конкурсне радове ће вредновати трочлана стручна комисија формирана од стране Српског института, састављена од етнолога и лингвиста и дати предлог за награђивање. Радови ће се вредновати на основу количине и вредности сакупљене грађе, као и на основу квалитета обраде и презентовања ове грађе. Детаљнији аспекти вредновања се налазе у детаљном упутству за израду конкурсних радова.
 4. У зависности од броја и квалитета пристиглих

ИНФО

радова доделиће се прве, друге и треће награде, као и похвале уз одговарајуће новчане награде. За награђивање ученичких и студентских радова формираће се посебне категорије награда. Наградни фонд у овом распису конкурса износи бруто милион форинти која сума се по потреби може допунити и повећати.

5. Уколико број и квалитет конкурсних радова који стриктно одговарају свим критеријумима буде омогућио, стручна комисија има права да вреднује и да предложи за награду или похвалу и радове који то по квалитету заслужују, али који евентуално одступају од критеријума (на пример не уклапају се у набројане уже теме, али спадају у област етнологије, завичајне историје или лингвистике).

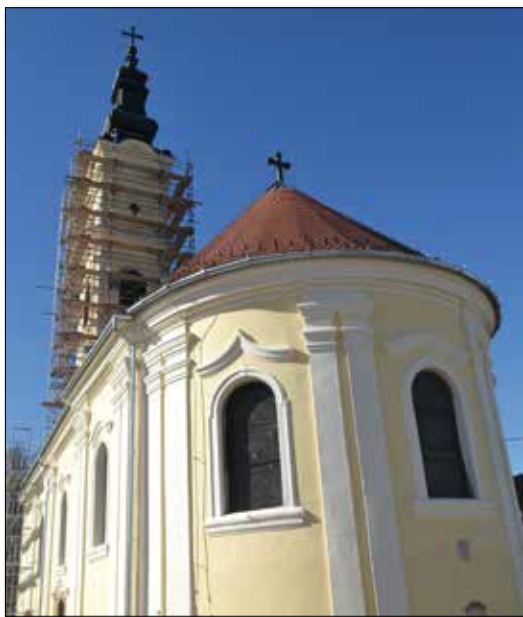
6. Одлуку о наградама доноси Одбор за културу Самоуправе Срба у Мађарској на основу предлога стручне комисије која је вредновала радове. Рок за доношење одлуке је 10. децембар 2024. Резултати конкурса ће се објавити на сајту Самоуправе, Института и СНН-а до 18. децембра 2024. као и у наредном броју СНН-а, у штампаној форми. Подносиоци конкурса ће такође бити благовремено мејлом и/или поштом обавештени о резултату њиховог конкурса. Исплате награда ће се извршити до 31. децембра 2024. године.

7. Сакупљена грађа обрађена у конкурсним радовима ће се уврстити у базе података о Србима у Мађарској које саставља Српски институт, уз навођење извора (подносилаца радова). Најбољи радови ће се објавити у посебној публикацији.

Информације у вези са конкурсом се могу добити од:

• Викторије Ковач, конкурсног референта (понедељак-четвртак 9.00-15.00 часова, петак 9.00-12.00) на тел. 1/331-5345, kovacs.viktoria.ssm@gmail.com

• Андреје Певец, сараднице Института +361/782-1639; andreja.pevec@srpskiinstitut.hu или на адресу Српског института: info@srpskiinstitut.hu
Самоуправа Срба у Мађарској

СВЕЧАНОСТ

поводом обнове српске цркве у Мохачу,
20. априла у 15 часова (празнично вечерње и културни програм)

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ

СРБСКЕ

НАРОДНЕ НОВИНЕ.

www.snnovine.com

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ – Лист Срба у Мађарској ♦ Издавач: Српски медијски центар (ДОО-Кфт.) ♦ За издавача: Радојка Филаковић ♦ Финансијер: Кабинет мађарског премијера (Miniszterelnökség) и Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. ♦ Фоторепортер: Иван Јакшић ♦ Седиште редакције: Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ♦ Поштанска адреса: Szerb Országos Önkormányzat, Szerb Hetilap, Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ♦ Контакт: srpskenedeljenovine@gmail.com Web: www.snnovine.com ♦ Графички њеплом листа: Тибор Фуксел ♦ За штампању: Szédesiútkör Vt.: Ференц Ибош ♦ Текстуралне прилоге и фотографије примамо искључиво у електронској форми. Уредништво задржава право лекторске обраде и скраћивања текстова у складу са расположивим новинским простором. ♦ СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ су 2013. године награђене угледним друштвеним признањем – ВЕЛИКОМ ПЛАКЕТОМ УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ, за објективно и правовремено информисање, неговање српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. ♦ HU ISSN 2061-0238

КУЛТУРА

Обновљена етнографска грађа сталне изложбе у Музеју „Дорођа Канижаи“

„Сусрет народа код мохачког Дунава“ – носи наслов стална поставка у Музеју „Дорођа Канижаи“ која је недавно обновљена, допуњена новим вредностима и интерактивним решењима.

Захваљујући Програму мађарског генија при Националном културном фонду, музејска поставка, која је сачувала своју оригиналну тематику, публику дочекује у новом руху, узимајући у обзир и потребе посетилаца у 21. веку.

Витрине, у које су постављени многобројни нови предмети, експонати, такође су обновљене, а новина је да је изложба обogaћена бројним интерактивним елементима помоћу којих је доживљај гарантован како за децу, тако и одрасле.

„Током трансформације наше

изложбе било је важно да се прилагодимо вековној традицији нашег музеја, али да наше посетиоце послужи савременим решењима, прилагођеним управо њима“, истиче др Андреа Колутац Хасановић, директорка музеја и додаје: „Наша изложба се бави историјатом и друштвеним утицајем Мохачке битке, „Походом бушара“, пореклом и културном позадином нашег најпознатијег локалног обичаја, који је 2009. године уписан у UNESCO-в попис нематеријалне светске културне баштине. Истовремено, као јужнословенска базична установа, велики акценат стављамо на приказ културе и обичаја, свакодневице Хрвата, Срба и Словенаца у Мађарској.“

Музејски радници, предвођени директором Колутац-Хасановић обновили су и српску изложбenu грађу. Наиме, у колекцији више од 20.000 предмета, којом располаже ова културна установа, налази се и богато српско наслеђе. Баштина, која садржи раскош текстила, икона и других разних предмета, такође се вишеструко може представити.

Оновремено, др Ђуро Шарошац, дугогодишњи директор Музеја „Дорођа Канижаи“ у свом раду под насловом „Сећање на оснивање јужно-

словенског базичног музеја у Мохачу и сакупљање етнографског материјала међу Србима у Мађарској (1965–1999)“ (који је објављен у Зборнику радова „Етнологија Срба у Мађарској: стање и перспективе“), написао је следеће: „У оним селима где смо сакупљали материјал, свуда сам правио фото-снимке, око 20.000 филмских коцки. Од тога, колико има српских снимака, то нисам посебно евидентирао. Од усменог и музичког блага смо сакупили 20.000 минута на магнетофонским врпцама. И ту ћемо наћи српског материјала. Српски текстил завриједио је да се пише о њему једна расправа. Сматрам да има преко 150 комада. [...] Иако је сакупљен значајан етнографски материјал и направљено 40 привремених изложби и 3 сталне изложбе, потврдило се да с тим радом треба наставити.“

Презентацијом материјалних успомена, начина живота и обичаја музеј, а самим тим и поставка, доприноси и промоцији те бољем упознавању српског народа.

Наравно, институција посебан нагласак ставља на промовисање културе Мохача, града у којем у миру, разумевању и толеранцији живе Мађари, Немци, Хрвати, Срби и Роми, а циљ музејске утанове је да своју де-

латност – уз помоћ сличних музејских институција – прошири на откривање заједничких додирних тачака историјата Мађарске, Хрватске и Србије у 16. и 17. веку.

Музеј „Дорођа Канижаи“ велики труд улаже у осветљавање богате културне баштине народа који живе у Мохачу, па и шире. У склопу 200 година старе музеологије у Мађарској, обновљена изложба у Мохачу представља бисер, који може да упозна и публика, заинтересована за старине, културне вредности Јужних Словена у Мађарској.

Међу њима налази се и српска грађа, која се свакако може сматрати саставним елементом садржајне и забавне изложбе музеја који је, нема сумње, један од верних чувара прошлости Срба у Мађарској.

Предраг Мандић

„Колодром“ у Будимпешти

Деске) покренуо је регионалну турнеју под називом КОЛОДРОМ, чија је прва станица била Бањалука, а настављена је у Крагујевцу, Битољу, Куманову, Грачаници, Никшићу, Херцег Новом, Требињу, Борову, Добоју, Букурешту, Араду и Загребу. Генерални покровитељ концерта је Министарство културе Републике Србије, уз партнерску сарадњу Министарства спољних послова Србије – Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у ре-

гиону.

„КОЛОДРОМ је симболичан назив идеје заједништва и народа, што подразумева окупљање око националне културе, која не дели већ обједињује и, у том смислу, идеја је да поред Србије, у року две године прођемо цео регион у којем се налази и Будимпешта“, изјавио је за наш лист директор Ранисављевић и истакао, да ће „КОЛО“ концерт у будимештанском

„Vigszínházu“, 16. јуна наменити јубилеју КУД „Табан“ који ове године обележава 30 година постојања.

Национални ансамбл „Коло“ ће, како је договорено, те вечери приказати премијерне нумере које су изведене крајем прошле године у оквиру свечаног концерта, приређеног у Београду и другим градовима Србије. Ансамбл је прошле године у свој репертоар уврстио низ кореографија које, доминантно обрађују шири српски културни простор, а које се, у оквиру турнеје „КОЛОДРОМ“ промовишу. Реч је о кореографијама, насталих током прошле године, које се темеље на традицијама Срба из Хрватске, Словеније, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Северне Македоније, а поставио их је реномирани кореограф народних игара Милорад Лонић из Новог Сада. Ове године, укључивањем нових кореографа, репертоар се проширује новим сплетовима, а на такав начин „Коло“ развија сопствену продукцију и пружа могућност кореографима народних игара да остваре своје продукције на јавној сцени професионалног ансамбла, са циљем, да оваква пракса допринесе развоју народне игре, као области, која је кључна за очување народне уметности, а и националног идентитета, у ширем смислу те речи.

Те исте вечери, у Будимпешти ће,

као домаћин Националног ансамбла „Коло“ и суорганизатор приредбе, у првом делу целовечерњег концерта наступити и КУД „Табан“, који своје јубиларно 30. Табанско вече припрема за новембар месец.

Поред већ наведених покровитеља, у остваривању вечери, коју ће материјално подржати Фонд „Bethlen Gabor“, као партнери учествоваће и Амбасада Републике Србије у Будимпешти, односно, Самоуправа Срба у Мађарској.

Миленко Радић

Др Здравко Ранисављевић и Александар Лончаревић

Уз посредовање КУД-а „Табан“, у Будимпешти је боравио директор Националног ансамбла „Коло“ др Здравко Ранисављевић, а циљ посете био је да се створе услови за скорашње гостовање ансамбла у мађарској престоници.

Најреномиранији професионални фолклорни ансамбл у Србији, прошле године, када је прославио и свој 75. рођендан (баш као и КУД „Банат“ из